

Szemelvény az infláció természetéről

Főszerkesztői beköszöntő

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: B20, N01

Kulcsszavak: árszínvonal romlás, konszolidáció, Magyarország

Az infláció a belföldi piacon az áruk és szolgáltatások árszínvonal emelkedését jelenti, melynek során az egységnyi pénz vásárlóértéke csökken, vagyis kevesebb árut, szolgáltatást kapunk az elköltésre szánt pénzünkért. Ha még szofisztikáltabb közgazdasági leírást akarunk adni, mondhatjuk, hogy az infláció oka a kereslet és a kínálat közötti összhang felborulása, a kínálatot folyamatosan meghaladó kereslet keletkezése, amely a vásárlókat a pénzük elköltésére, míg a kereskedőket az áruk árának emelésére bátorítja. Egy inflációval terhelt gazdaságban a megtakarításokra a készlet mérséklődik, míg az eladósodás előtérbe kerül. Előnyös tartozni, ha a tőke összege mind kevesebbet ér, különösen a visszafizetés esedékességekor.

Alapesetben a jegybankok az inflációra a fizetőképes kereslet mérséklésével reagálnak, vagyis a fizetőképes keresletet megpróbálják csökkenteni. A kereskedelmi bankokban meglévő szabad, likvid forrásokat is – jelentős anyagi ösztönzők mellett – a jegybankba vonják. Az ösztönzők sok esetben a kereskedelmi bankoknak felkínált magas kamatok, amelyek kifizetésével a jegybank veszteséget okoz saját magának, de a kontinentális európai térben bevett gyakorlat szerint, miáltal a fő feladatuk az infláció fékezése, ezzel tudják a gazdaságra nehezedő pénznyomást, azaz az infláció eredőjét mérsékelni. A hitelpiacokra is magasabb kamatokot „írnyoznak” elő az irányadó kamat emelésével, amely a kereskedelmi bankok által kifolyósított hitelek kamatköltségeit növeli, és optimális esetben így mérsékli a hitelfelvételi kedvet, a kvázi pótlólagos fizetőképes keresletet generáló szándékot. Az árak emelkedését ideális esetben így lehet visszafogni.

A történelemben az infláció már megannyi problémát okozott. Államok, hatalmak gyengültek meg, vállalkozások mentek tönkre, családok szegényedtek el. J. M. Keynes előtti elméletek az infláció lényegét abban fogták meg, hogy a termelés adott mértékéhez képest túl sok, sőt növekvő a fizetőképes kereslet (egyre több pénz kerül forgalomba). A XXI. században már korántsem ennyire egyszerű a helyzet. Kalkulálnunk kell a vállalkozások és háztartások beruházási szándékaival, országhatárokat átvéelő kereskedelmi bankok üzleti érdekeivel, a munkavállalók szervezett keretek között megjelenő bérköveteléseivel. És különösen a 2007-2008-as válság leküzdésére hivatott, 2000-es évek első évtizedbeli mennyiségi lazításainak jelen időszakra áthúzódó hatásaival, így a „jótékony”, a társadalmi érdekeket erősen kedvezményező kormányzati szubvenciók növelésével, a támogatási igények állandósulásával. A 2020-as évek elején a Covid-19-es járvány negatív gazdasági hatásait ellensúlyozni hivatott kormányzati többlet kiadásokról se feledkezzünk meg, mint ahogy az orosz-ukrán háború

energiapiacot, kisebb országok valutaárfolyamait felforgató hatásairól sem, amely tételek már önmagukban is a szénhidrogén származékok és az élelmiszerek robbanásszerű emelkedéséhez vezettek. Részben az olaj, a földgáz és az árambeszerzés nehézségei, így áremelkedést kiváltó hatásai által. Az élelmiszer importnál is hasonló a helyzet. Nöttek tehát a világpiacon árák, amit az import értékére közvetlen hatást gyakorló forintárfolyam romlása csak tetézt. A növekvő infláció pedig – mint megtapasztaltuk – visszafogja a gazdasági növekedést, rontja a külgazdasági- és fizetési mérleg pozíciókat. Sőt, tervezhetetlenséget, vásárló érték, beruházás érték csökkenést okoz a háztartások és a vállalatok működésében.

Az elmúlt években mi magyarok különösen megszenvedtük az inflációt. 2023 januárjában az infláció az egy évvel korábbi szinthez képest 25,7 százalékkal nőtt.¹ Ez az EU-n belüli legmagasabb érték. Az élelmiszerinflációnk legmagasabb pontja pedig 48,2 százalék volt, míg az EU átlag 18,4 százalék. Sőt, kialakult a „profitinfláció” jelensége, vagyis a költségek emelkedését messze felülmúló árazási gyakorlatot alakítottak ki a kereskedők.² Lényegében visszaéltek a kormány szociális kiadások és bérek növelését szorgalmazó intézkedéseivel. Lett pénz a háztartásoknál³, s látva ezt a kereskedők, indokolatlan áremelésekbe kezdtek. A kereskedők mohóságát egyre eredményesebben fékezi a Gazdasági Versenyhivatal, amely a célirányos ellenőrzésekkel, Árfigyelő rendszerrel, a Kormány pedig a kötelező akciózások elrendelésével az üzletházak profitszerzését csökkentette, megtörve az árak rohamos emelését. Sajátos helyzet alakult ki a szénhidrogén származékok piacán is. Az EU botorul szankciókat vezetett be az orosz nyersanyagokra, noha az ipari rendszerei e forrásokból működtek.⁴ Részben az orosz olaj helyébe lépő amerikai palaolaj, palagáz és Brent-olaj termékek azonban nagyságrendekkel drágábbak lettek, beépültek a termelői, majd a piaci árakba, végeredményben inflációt okoztak, ami begyűrűzött a magyar piacra is. Tetézte még a problémáinkat, hogy az EU nem csak Oroszország, hanem Magyarország ellen is a diszkriminációk sorát alkalmazza. Az alanyi jogon járó kohéziós (felzárkózási) és reziliencia alap keretében, mintegy 13 ezer milliárd forintnak megfelelő fejlesztési forrást nem, vagy meglehetősen akadozva biztosít. Az ország kiszolgáltatott helyzetbe kerülését látva a valutakereskedők sem tétlenkedtek. Spekulációs nyomást gyakorolnak a forintra, a nemzeti fizetőeszközre. A térségben a forint ellen vannak a legerősebb támadások.⁵

Mindezek tükrében óriási jelentőségű, hogy a 18 hónap alatt 26 százalékra emelkedő magyar inflációs adatot 12 hónap alatt sikerült 3,8 százalékra, majd 2024. februárjára 3,7 százalékra mérsékelni. Az élelmiszerek inflációja pedig, amely a 45 százalékot is közelítette jó egy éve, mindössze 2,2 százalékos lett. A 2024. februári, éves alapon mért 2,2 százalékos havi élelmiszer-áremelkedés közel hét éve nem volt ilyen alacsony.⁶

A reálkeresetek emelkedése és a gazdasági növekedés helyreállítása szempontjából is kedvező folyamatokhoz a kormányzati és jegybanki intézkedések mellett a Gazdasági Versenyhivatal is hozzájárult. Az infláció elleni küzdelem Magyarországon azért specifikus, mert a külső tőrből, főleg a brüsszeli adminisztrációtól számos inflációgerjesztő hatást voltunk kénytelenek elszenvedni, miközben a magyar vállalatok és háztartások megvédésére számos intézkedést kellett életbe léptetni.

A látványos eredményeink számbavétele mellett nem feledkezhetünk meg a jövőbeli feladatainkról sem. Az árstabilitás fenntartása mellett képessé kell válnunk a legújabb techno-

lógiai rendszerek fogadására, sikeres energiaátmenetet kell megvalósítanunk és a tudástőke fejlesztésére nagyszámúval többet kell fordítanunk. Vissza kell térjünk az előző évtized sikerreceptjéhez. Tartós gazdasági növekedést csak a pénzügyi egyensúly és az alacsony infláció mentén leszünk képesek elérni. Ehhez pedig szükség van a magyar gazdaság versenyképességének tovább építésére, a kreatív iparágak, a digitalizációs rendszerek és a zöldgazdaság fejlesztésére. Az új gazdasági modell, amely képes a polgári-keresztényi értékrendet, és az ezen elvek mentén működő kormányzás folyamatosságát megtartani, csak a jelentős hozzáadott értéket növelő beruházások mentén képzelhető el. Hiszen a magasabb termelékenység hozzájárul az árstabilitáshoz, a külgazdasági és költségvetési mérlegek kiegyensúlyozottságához. Ehhez pedig a kormányzati és jegybanki állampénzügyi szervezeti aggregátumok további együttműködésére van szükség.

A Polgári Szemle XIX. évfolyamának 4-6. lapszámában e jövőépítéshez felhasználható dolgozatok, elemzések kerülnek bemutatásra.

Érdeemes tehát *Polgári Szemlét* olvasni!

Budapest, 2024. március idusán

Prof. dr. Lentner Csaba egyetemi tanár
a *Polgári Szemle* főszerkesztője

JEGYZETEK

- ¹ A más módszertannal dolgozó EUROSTAT adatai szerint 26,2 % volt a 2023 januári infláció.
- ² A nominális vállalati bruttó működési eredmény és vegyes jövedelem növekedése 2019 IV. és 2022 IV. negyedéve között az Európai Unióban 19 százalék volt, addig Magyarországon 60 százalék.
- ³ Gondoljunk itt alapvetően az ágazati bértámogatásokra, a Covid válságban helyt állt családok, munkavállalók kompenzálására.
- ⁴ Szinte változatlan az orosz olaj Nyugat-Európába szállítása, ám közvetett úton. A volt szovjet tagköztársaságokban, a Közép- és Távolság Keleten lényegében átsomagolják, átcímkezik a szállítmányok nagy részét.
- ⁵ 2024. február végén arra utalnak a fejlemények, hogy a 2022/2023-as spekulációs hullám után, egy újjal állunk szemben. 400 forint közelébe araszol az forint/euró árfolyam újra.
- ⁶ Legutoljára 2017 áprilisában volt ennél kisebb, amikor 1,9 százalék volt az élelmiszerinfláció.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Erdős Tibor – Molnár Ferenc (1982): *Infláció és válságok a hetvenes évek amerikai gazdaságában*. Közgazdasági és Jogi Kiadó
Husztó Ernő (2011): *Egy valuta története. A forint forgalma a stabilizációtól az euró előszobáig*. L'Harmattan
Husztó Ernő (2021): *A forint gazdaságtörténete – Pecunia regit mundum*. Magánkiadás.
Lentner Csaba (2019): *A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig*. L'Harmattan Kiadó
Matolcsy György (2020): *Egyensúly és növekedés – 2010-2019*. Magyar Nemzeti Bank.